

što ljepšu materinsku riječ, a ova bi inicijativa pomogla i dopunila tu borbu.

Ova bi inicijativa morala zaoštriti tu borbu, da ona postane *pokret*, trajan pokret ne samo filologa i ljubitelja narodnoga jezika, već većine naroda, koji će stati na stražu i čistiti svoj govor od svega tuđega, a naročito od »Danubiusa«, »Segestica«, »mitinga«, »servisa«, jer to umanjuje i narodni ponos, a mi ga želimo u pravoj mjeri gojiti, jer gubljenjem narodnog ponosa nestaje i čovječji, a tad je s takvim individuima svršeno.

Nabacujem ovu organizaciju posla za čuvanje ljepote i individualiteta materinske riječi uvjeren, da jedamput moramo početi organiziranijom privatnom inicijativom u tome smislu, *ne ograničavajući napredak jezika*, ali zato *boreći se svim dopuštenim sredstvima protiv njegovu unakaživanja*.

Ne mislim, da je ovo jedini put da se dode do cilja; sâm bih mogao navesti njih nekoliko, pa zato i ne držim, da je ova shema »jedino spaspavajuća«. Mnogi nas putovi vode istom cilju; ali ovdje je, po mom mišljenju, važnije to, da jednom podemo na široj osnovi u borbu i po mogućnosti da odaberemo najkraći i najuspješniji put, pa ćemo sigurno učiniti i *krupniji korak naprijed* promjenom dosadašnjeg načina rada na tom polju.

ZA PRAKTIČNU PODELU REČI NA SLOGOVE

Ilija Mamuzić

Analizujemo li sadržajnu stranu Belićevih paragrafa o podeli reči na slogove, videćemo da će »hod po mukama« naše nastave i naše šire kulturne prakse pisanja i štampanja biti sada, prilikom primene novog pravopisa, još veći, iz prostog razloga što najnovija Belićeva podela iziskuje, tako da kažemo, potpuno stručna, prava specijalistička snalaženja u srpsko-hrvatskom glasovnom sistemu. Da bismo, naime, tu najnoviju podelu primenili kako valja, treba da umemo razlikovati: samoglasnike i suglasnike, pa od poslednjih — »strujne«, »piskave«, »šuštave«, »praskave«, »glasnike« (čak podeljene u dve vrste) itd. Takvom podelom malo će se ko moći pravilno služiti: toliko komplikovana, ona će zbuniti — što rekao profesor Barac — i same stručnjake.

Znajući za velike muke već oko ranijih Belićevih podela i predviđajući sada još znatno veće, i ne samo muke nego i gubitak i vremena i truda, koliko u nastavi (među hiljadama nastavnika i učenika) toliko i u štamparstvu (među hiljadama redaktora, korektora i štamparskih radnika) — pisac ovih redova je pokušao da nađe jednu podelu koja bi u isto vreme i znatno rasteretila našu nastavu i bila lako primenljiva u našoj sve obuhvatnijoj praksi pismenog izražavanja.

Ali pre no što izložimo tu praktičnu podelu, reći ćemo nekoliko neophodnih napomena.

Reči se dele na slogove po zahtevu jedne čudne, skoro da kažemo glupe slučajnosti: u red koji pišemo ili slažemo ne može da stane neka reč cela, i zato je, eto, moramo — prelomiti! Podela profesora Belića vezuje tu slučajnost za naše izgovaranje, zbog čega se morala izvesti iz prirode naših glasova, i tako osloniti na naše glasovne vrste (osim u slučaju složenih reči). Ali podela se pritom morala osloniti i na takve vrste naših glasova koje širim redovima našeg pismenog sveta nisu, niti mogu biti poznate. S obzirom na tu činjenicu, danas osetljiviju no ikad ranije, može se reći da Belićeva podela na slogove nije demokratska.

Kako je rastavljanje reči na slogove ustvari jedna pisarsko-stamparska tehnička pojava, ne postoje, po našem mišljenju, nikakvi ozbiljniji naučni razlozi za prosto ropsko izvođenje podela iz našeg izgovora, pa tako ona komplikuje do gotove nemogućnosti primene u praksi. Nama nije poznat nijedan pravopis koji bi tu pojavu vezivao u tolikoj meri za izgovor, »za gramatiku«, koliko Belićev. Nasuprot tome znamo za nekoliko pravopisa koji su rastavljanje reči razvili velikim delom bez ikakve veze sa izgovorom. U engleskom jeziku izgovara se »i-stern« a piše *eas-tern*, u francuskom izgovara se »di-stans« a piše *dis-tance*, u nemačkom izgovara se »ne-bliht« a piše *neb-licht*, u češkom izgovara se »hla-ska« a piše *hlás-ka* itd. Drugim rečima, u navedenim i drugim jezicima često se reči na jedan način izgovaraju, a na drugi pišu. Uz to treba primetiti da su i drugi jezici mogli doći do »fonetičkih« pravila o rastavljanju, kao kod nas prof. Belić, ali da to ipak nisu učinili. Zašto? Svakako zato što su težili za jednom jednostavnim podelom, takom koja će biti pristupačna ne samo filološki obrazovanim ljudima nego i najširim pismenim masama.

Mi ne vidimo nikakvih razloga koji bi morali baš nas odvratiti od puta kojim idu toliki kulturni narodi. Kao što se oni služe velikim delom »negramatičkim pravilima«, takvim pravilima možemo se služiti i mi, i još pre mi nego oni, jer je u naše pisanje, zahvaljujući Vuku Karadžiću, već ušla jedna jednostavnost koja u više slučajeva zadivljuje. Zato mislimo da treba napustiti dosadašnja potpuno nepraktična pravila, koja su bez ikakve potrebe trošila tolike naše energije, i stvarala tolike nedoumice, i uopšte podizala »mnogo vike ni oko šta«!

Naša nova podela ne treba kod pismenih ljudi da pretpostavlja neka veća ili možda kakva specijalistička znanja; ona treba da pretpostavlja samo ona znanja koja i najširi redovi pismenih ljudi već imaju, odnosno takva koja nepismene mase mogu lako da usvoje. A koja su to

znanja? Svaki iole pismeniji čovek zna da razlikuje samoglasnike i suglasnike; to razlikovanje opštai je svojina pismenih ljudi. I to znanje je gotovo jedina pretpostavka od koje polazi podela koju ćemo odmah izložiti. Napomenućemo samo još to da su i naša »stara pravila« dosta toga pretpostavljala: ako ste po njima hteli da rastavite »ma-čka«, morali ste se setiti da u našem jeziku postoji reč »čkalj«...

Ali izložimo podelu koja bi, po našem mišljenju, bila veoma lako pristupačna svakom našem pismenom čoveku. Ona u nacrtu glasi:

1. Samoglasnik s prethodnim suglasnikom ili samoglasnik sam čini slog:

ku-ća	i-su-ši-ti
do-mo-vi-na	o-i-vi-či-ti

2. Dva ili više suglasnika u sredini reči pišu se tako da prvi pripadne jednom, a ostali drugom slogu:

slav-lje	svet-lost
druš-tvo	poj-mljiv
bra-tim-stvo	stran-stvo-va-nje

3. U stranim rečima mogu i dva suglasnika ući u prvi slog, obično kad postoji kraća reč sa istim suglasnicima:

Golf-ski (Golf)	stu-dent-ski (student)
-----------------	------------------------

4. Složene reči dele se obično na svoje sastavne delove, a delovi prema opštim pravilima:

raz-ob-ru-čen	ras-pa-li-ti
naj-od-lič-ni-ji	pot-kri-je-pi-ti

Kao što se videlo — razvili smo samo četiri paragrafa sa ukupno četiri pravila. U isto vreme — neka bude primećeno — prof. Belić razvio je dvostruk broj paragrafa, sa ukupno oko dvadeset pravila! Ali uzmemo li u obzir još gotovo mehaničku jednostavnost naših i specijalističku složenost Belićevih, moći ćemo reći da je prosto očigledno da su pravila koja smo izložili neuporedivo lakša i pristupačnija širokim redovima našeg pismenog sveta. Njih smo zato i mogli nazvati »praktičnim pravilima«.

Ali još jedna primedba. Najveća odstupanja od dosadašnjeg deljenja javljaju se u rastavljanju suglasničkih grupa sa »strujnim« na prvom i »glasnikom« na drugom mestu. Po dosadašnjem pravopisu treba rastaviti *mi-šji, ću-dljiv, uko-tvljen*, a po našem *miš-ji, ćud-ljiv, ukot-vljen* itd. Prvo rastavljanje je, recimo, lakše za izgovor, ali drugo je svakako lakše za

čitanje (u sebi, razume se), a lakše je zato što vizuelna slika »miš«, »ćud«, »ukot« i slično na kraju reda svakako više »kaže« nego slika »mi«, »ću«, »uko« itd. Prema tome, što smo, eventualno, izgubili »na izgovoru« (pri pisanju i tihom čitanju — nepostojećem) dobili smo »na shvatanju« (u svakom slučaju — potrebnom i postojećem). Na taj način, mogli bismo reći da za ovu podelu u nekim slučajevima govore i razlozi lakšeg i bržeg shvatanja, koje takode ne valja potcenjivati.

Ipak je ono što je nas u prvom redu rukovalo pri traženju i razvijanju ove podele bila težnja da oslobodimo, i našu školu i našu širu kulturnu praksu, od nepotrebnih muka i zabuna u kojima su se one našle »deleći reči na slogove« na dosadašnji način, zbog čega i želimo da se izneti nacrt procenjuje, pre svega, s praktične strane.

PRAVOPIŠNA SEKCIJA O RASTAVLJANJU RIJEČI

Ljudevit Jonke

Kao što su naši čitaoci obaviješteni u 3. broju prošlogodišnjeg *Jezika*, na str. 96., u Hrvatskom filološkom društvu osnovana je pravopisna sekcija, kojoj je stavljeno u zadatak, da u što skorije vrijeme izradi naučni pravopis hrvatskoga književnog jezika. Taj pravopis treba da bude odraz suvremenoga stanja našega književnog jezika, a osnovna načela, na kojima treba da bude zasnovan, jesu jednostavnost, dosljednost i postojanost. Članovi su sekcije naši istaknuti filolozi, predstavnici Hrvatskog filološkog društva, Odjela za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Filozofskog fakulteta, Akademije za kazališnu umjetnost, Društva književnika Hrvatske, Leksikografskog zavoda FNRJ, Društva novinara i predstavnici lektora nakladnih poduzeća. Predstavnici dakle onih zvanja i ustanova, kojima je upravo svakidašnji rad u najužoj povezanosti s jezikom i njegovim problemima.

Pravopisna sekcija obradila je već dobar dio građe na svojim zasjedanjima, koja se održavaju svake sedmice. Na osnovu referata, koji se unaprijed povjerava na obradbu nekom članu sekcije, razvija se diskusija i zaključci se donose na temelju naučno obrazloženih mišljenja. Kad se tako obradi čitavo gradivo, pretrast će se pravopis u cjelini i tek onda će se donijeti konačni zaključci, koji će se još dati na javnu diskusiju. Pritom će se sekcija poslužiti i stupcima *Jezika*.

Medu obrađenim dijelovima pravopisne građe nalazimo već i poglavlje o rastavljanju riječi. To je poglavlje obrađeno već u siječnju ove godine,